

Nr 83

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av fördrag om förbud mot placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten och i dennas underlag; given Stockholms slott den 26 mars 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokoll över utrikesdepartementsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

Alva Myrdal

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att riksdagen godkänner det inom nedrustningskommittén i Genève utarbetade och av Förenta Nationernas generalförsamling den 7 december 1970 rekommenderade fördraget enligt vilket placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten förbjuds.

Utdrag av protokoll över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 26 mars 1971.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, SVEN-ERIC-NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LID-BOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Alva Myrdal anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *godkännande av fördrag om förbud mot placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten och i dennas underlag* och anför.

Inledning

Havsbottnen har under senare år börjat alltmera uppmärksammas i det internationella samarbetet. Detta hänger främst samman med den snabba teknologiska utveckling som ägt rum sedan andra världskriget och vilken gjort det möjligt att utvinna de stora förekomster av olja m. m. som finns i havsbottens underlag. Denna utveckling har gjort det nödvändigt att på det internationella planet reglera kuststaternas rättigheter beträffande den del av havsbotten som ligger närmast utanför territorialgränsen. Detta har skett genom 1958 års Genève-konvention om kontinentalsockeln (SÖ 1966: 24). Enligt denna har kuststaten ensamrätt att utforska kontinentalsockeln och att tillgodogöra sig dess naturtillgångar. Det visade sig emellertid snart efter konventionens tillkomst, att det inom en nära framtid blir möjligt att exploatera naturtillgångarna på havsbotten och i dennas underlag också utanför kontinentalsockeln. De teknologiska framsteg som öppnat dessa perspektiv kan naturligtvis utnyttjas också för militära ändamål. Insikten om de många allvarliga problem som var förbundna med att allt större områden av havsbotten skulle komma att tas i anspråk föranledde Förenta Nationernas generalförsamling att år 1967 tillsätta en kommitté med uppdrag att "utreda frågan att reservera havsbotten och dess underlag under det fria havet utanför gränserna för nationell jurisdiktion för uteslutande fredliga ändamål samt att använda dess tillgångar i hela mänsklighetens intresse". Kommittén har ännu inte slutfört sitt uppdrag.

Som en följd av den uppmärksamhet ämnet rönt i FN bestämde ned-

rustningskommittén i Genève på sommaren 1968 att på sin dagordning som en särskild punkt uppta frågan om förhindrande av en kapprustning på havsbotten.

Förhandlingarna inleddes i kommittén på våren 1969 genom att Sovjetunionen framlade ett förslag till avtal, i vilket en fullständig demilitarisering av havsbotten förutsågs. Förenta Staterna riktade emellertid invändningar mot detta förslag och framlade i sin tur ett motförslag, i vilket förbudsreglerna begränsats till att avse placering av massförstörelsevapen på havsbotten. Förbudsområdet hade i det amerikanska förslaget en större omfattning än i det sovjetiska. Flertalet övriga stater i kommittén, bl. a. dess icke-paktanslutna medlemmar, uttalade sig till förmån för den förstnämnda uppläggningsen, syftande till ett totalförbud mot militära anläggningar på havsbotten. Inte desto mindre frångick Sovjetunionen sitt eget förslag och i oktober 1969 presenterade Förenta Staterna och Sovjetunionen gemensamt ett förslag till begränsat avtal, väsentligen byggt på det nyssnämnda amerikanska, men i fråga om förbudsområdets omfattning överensstämmande med det sovjetiska förslaget.

Detta gemensamma stormaktsförslag behandlades till en början i nedrustningskommittén, där det häftigt kritiserades av flertalet övriga medlemmar, främst på grund av dess begränsade omfattning. Ett antal tilläggs- och ändringsförslag framlades, bl. a. från svensk sida. Sedan nedrustningskommittén ajournerats, fortsatte förhandlingarna i november i FN:s generalförsamling. Stormakterna hade dessförinnan något reviderat sitt utkast men endast ett fåtal av de ändringsförslag som framlagts av andra delegationer hade därvid beaktats. Förbudets förutsedda omfattning ändrades inte. Ej heller i generalförsamlingen kunde någon enighet uppnås, utan ärendet återförvisades till nedrustningskommittén för fortsatt behandling.

I april 1970 framlade Förenta Staterna och Sovjetunionen i Genève en tredje version av sitt gemensamma avtalsutkast. För första gången hade hänsyn i större utsträckning tagits till av andra stater framförda synpunkter. Utan att avtalets begränsade tillämpningsområde rubbades, infördes sålunda väsentliga förbättringar hänförande sig bl. a. till definitionen av det geografiska område förbudet avsågs omfatta samt till bestämmelserna om kontroll av dettas efterlevnad. Framför allt de icke-paktanslutna medlemmarna av kommittén hävdade emellertid alltjämt, att utkastet var otillfredsställande på några punkter. Bl. a. framfördes krav på ett bindande åtagande av parterna i själva avtalstexten att fortsätta förhandlingar, syftande till ytterligare åtgärder för att förbjuda utnyttjandet av havsbotten för militära ändamål, på ett erkännande i texten av principen om internationellt ansvar för kontrollen av förbudets efterlevnad samt på bättre garantier för att kuststatens suveräna rättigheter skulle beaktas, bl. a. genom att den ålades exklusiv kon-

trollrätt och kontrollskyldighet inom kustzonen. Majoriteten av de icke-paktanslutna medlemmarna av nedrustningskommittén presenterade gemensamma ändrings- och tilläggsförslag i enlighet med dessa önskemål, huvudsakligen formulerade från svensk sida. Dessa förslag accepterades så småningom i allt väsentligt av Förenta Staterna och Sovjetunionen. Den 1 september 1970 framlades en definitiv version av avtalstexten, i vilken de begärda ändringarna införts. I sin rapport till FN:s generalförsamling några dagar senare kunde nedrustningskommittén följaktligen rekommendera denna text (havsbottenavtalet) och uttrycka förhoppningen, att den skulle godkännas av församlingen.

Avtalsutkastet gav emellertid upphov till en ny tämligen intensiv debatt i församlingens politiska utskott. Några latinamerikanska stater framförde långtgående ändringsförslag. Dessa tillbakavisades emellertid med stor majoritet och den 7 december 1970 antog generalförsamlingen med endast två negativa och två nedlagda röster en resolution vari fördraget anbefalles, dess depositariestater uppmanas att snarast öppna detsamma för undertecknande och ratificering samt förhoppning uttryckes om vidast möjliga anslutning.

Den 11 februari 1971 framlades fördraget för samtidigt undertecknande i London, Moskva och Washington. Sverige hörde till det 60-tal stater som undertecknade det första dagen. Fram till den 22 mars hade totalt 76 länder undertecknat, däribland samtliga nordiska länder, Australien, Belgien, Canada, Förenta Staterna, Japan, Nederländerna, Polen, Sovjetunionen, Storbritannien och Östtyskland (endast i Moskva).

Fördraget i engelsk och rysk originaltext jämte översättning till svenska torde få fogas som *bilaga* till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Havsbottenavtalet

I den *inledande delen* uttalar fördragsparterna bl. a., att mänskligheten har ett gemensamt intresse av framsteg i utforskandet och användningen av havsbotten för fredliga ändamål. Förhindrandet av en kärnvapenkapprustning på detta område tjänar världsfreden. Fördragsparterna förklarar, att fördraget utgör ett steg mot allmän och fullständig avrustning under noggrann och effektiv internationell kontroll och anger sin beslutsamhet att fortsätta förhandlingar för att uppnå detta mål. Fördraget förklarar slutligen komma att främja syftena och principerna i Förenta Nationernas stadga på ett sätt som överensstämmer med folkrättens principer och utan att kränka havets frihet.

Avtalets förbudsregler återfinnes i *artikel I*. Fördragsparterna förbinder sig i dess första punkt att inte på havsbotten eller dennas underlag utanför den yttre gränsen för en havsbottenzon, som närmare definieras i *artikel II*, anbringa eller placera kärnvapen eller andra typer av massförstörelsevapen. Ej heller tillåts byggnadsverk, utskjutningsin-

stallationer eller anordningar för lagring, utprovning eller användning av sådana vapen.

I andra punkten anges, att dessa åtaganden även skall gälla inom den nyss nämnda havsbottenzonen, dock att förbudet inom denna zon inte är tillämpligt på kuststaten eller på havsbotten under dess sjöterritorium.

Enligt tredje punkten åtar sig parterna att inte bistå, uppmuntra eller förmå någon stat att utföra sådan verksamhet som omfattas av förbudsreglerna i första punkten och att inte heller på något sätt delta i sådana handlingar.

Som framgått av inledningen, var målsättningen för det övervägande flertalet av FN:s medlemsstater, då förhandlingarna inleddes, att åstadkomma ett totalt förbud mot militärt utnyttjande av havsbotten utanför de områden som omfattas av kuststaternas nationella jurisdiktion. Dyligt utnyttjande betraktades nämligen av dessa stater som ett oberättigat intrång, vilket kunde förhindra eller försvåra utforskningen och exploateringen av havsbottnens naturrikedomar. Denna uppfattning återspeglades också i det sovjetiska ursprungliga avtalsutkastet. I detta definierades förbudet på ett sätt som överensstämde med motsvarande bestämmelser om demilitarisering i 1959 års internationella fördrag om Antarktis (endast biträtt av de stater som har direkta intressen i området, således inte av Sverige) samt i 1967 års s. k. yttre rymdenavtal (SÖ 1967: 7).

I den form, i vilken avtalsförslaget ursprungligen presenterades av Sovjetunionen och Förenta Staterna gemensamt — och som i huvudsak byggde på ett amerikanskt, tidigare framlagt utkast — inskränktes emellertid förbudets omfattning till att endast avse kärnvapen och andra massförstörelsevapen. Fastän någon entydig definition av denna term inte kan anses föreligga, torde därmed allmänt avses de s. k. ABC-vapnen, dvs. förutom kärnvapnen också de biologiska och kemiska stridsmedlen. Ett flertal försök av kompromisskaraktär under förhandlingarnas gång att utvidga förbudsreglernas omfattning, i varje fall till att avse alla vapen, eller t. o. m. endast vapen och andra anläggningar med klart offensivt syfte, föll på de båda ledande stormakternas oenighet att enas om regler som gick utöver de av dem ursprungligen gemensamt föreslagna. Motståndet mot en utvidgning av förbudet kom från den amerikanska sidan. Man hävdade sålunda att endast kärnvapen och andra massförstörelsevapen var militärt betydelsefulla nog för att motivera de enorma kostnader som skulle vara förbundna med en placering på havsbotten. Det förelåg inte heller tekniska förutsättningar för att anbringa andra vapen inom det geografiska område som avtalet tänktes omfatta. Å andra sidan förekom det redan, och skulle förekomma i ökad utsträckning i framtiden, att havsbotten utnyttjades för placering av rent defensiva militära anordningar, fram-

för allt för upptäckt och lokalisering av ubåtar. Dyliga anordningar var av vitalt intresse för många stater från nationell säkerhetssynpunkt och kunde därför inte förbjudas. Slutligen skulle kontrollproblemen vid ett totalt förbud mot militära installationer bli övermäktiga, då man i princip måste undersöka om varje på havsbotten under internationellt vatten påträffat föremål vore militärt eller inte.

Fastän andra delegationer inte accepterade denna argumentering, nödgades man gå en annan väg för att söka säkerställa vidare förbudsregler i framtiden, sedan Sovjetunionen genom att gå samman med Förenta Staterna också anslutit sig till tanken på ett begränsat förbud. Man försökte i stället, särskilt från de icke-paktanslutna staternas sida, uppnå bindande åtaganden i avtalstexten om fortsatta förhandlingar avseende längre gånnde förbud. Jag skall senare återkomma härtill.

I *artikel II* definieras det geografiska område som täcks av förbudet. För att ange den yttre gränsen för den havsbottenzon som omnämnes i artikel I hänvisas till de beräkningsgrunder som återfinnes i konventionen angående territorialhavet och tilläggszonen den 29 april 1958.

I de FN-resolutioner som utgjort utgångspunkten för förhandlingarna om avtalet har det geografiska området för de internationella reglernas tillämpning endast angetts med en vag formel, vari talas om den del av havsbotten som ligger under det öppna havet bortom gränserna för kuststaternas nationella jurisdiktion. Vagheten är en följd av rådande oenighet om var enligt folkrätten gränsen ligger mellan staternas sjöterritorium och det fria havet. Det rådde likväl allmän enighet om att för det här diskuterade avtalet erfordrades en precis gränsdragning. Några stater uttryckte önskemålet, att hela havsbotten, således också den del därav som ligger innanför kuststaternas territorialgräns, skulle omfattas av förbudet. I det ursprungliga sovjetiska avtalsförslaget angavs detta omfatta området bortom en tolv nautiska mil bred zon, vars yttre gräns skulle räknas från samma baslinjer som användes för att bestämma territorialhavets bredd. I det amerikanska avtalsförslaget angavs det undantagna området till ett tre nautiska mil brett bälte utmed kusterna. I sitt gemensamma avtalsutkast stannade Förenta Staterna och Sovjetunionen för att ange tolv nautiska mil från baslinjen som gräns för den undantagna zonen. Hänvisningen till 1958 års konvention för beräkning av havsbottenzonens yttre gräns kritiserades på många håll, framför allt därför att denna konvention ratificerats endast av ett begränsat antal stater (ett knappt fyrtiotal, däribland inte Sverige). Framför allt de stater, huvudsakligen i Latinamerika, som gör anspråk på territorialhav med större bredd än tolv nautiska mil hävdade, att hänvisningen var ett förtäckt försök att inskränka territorialvattenbredden till högst tolv nautiska mil. Sedan det gjorts klart, att hänvisningen till 1958 års konvention tillkommit uteslutande för att

på ett praktiskt vis ange sättet för att mäta och bestämma den i artikel I nämnda havsbottenzonen, och man därjämte i en särskild artikel (artikel IV) infört en bestämmelse, enligt vilken ingenting i fördraget får tolkas som stöd eller förfång för någon parts inställning till andra internationella avtal, accepterades dock hänvisningen mera allmänt.

Fördragets kontrollföreskrifter återfinns i *artikel III*. Denna anger en serie åtgärder av växande allvarlighetsgrad, som part får vidtaga för att säkerställa att övriga parter uppfyller förpliktelserna enligt fördraget. I första punkten uttalas, att parterna har rätt att genom *observation* kontrollera andra parters verksamhet på havsbotten utanför den i artikel I angivna zonen, förutsatt att observationen inte stör sådan verksamhet. Om efter observation grundat tvivel kvarstår om annan parts uppfyllande av sina förpliktelser enligt avtalet kan part, enligt andra punkten, *överbädd* med den för verksamheten ansvarige parten. Om inte heller då tvivlet undanröjs, kan parterna överenskomma om andra åtgärder, inklusive *inspektion* av misstänkta anläggningar eller föremål. Övriga parter i verksamhetsområdet skall i så fall ha rätt att delta i överläggningarna och samarbetet. I tredje punkten anges hur part skall förfara, om han inte vet vilken stat som är ansvarig för misstänkt anläggning eller föremål. Förfrågningar skall då göras hos andra parter i verksamhetsområdet. Om identiteten likväl inte kan fastställas, kan vidare kontrollåtgärder, inbegripet inspektion, tillgripas enligt de nyss angivna reglerna i andra punkten. I fjärde punkten ges möjlighet för part att, om klarhet inte vunnits eller om förpliktelseernas uppfyllande allvarligt satts i fråga, hänskjuta saken till Förenta Nationernas säkerhetsråd, som då har att agera i enlighet med FN-stadgans bestämmelser. Enligt femte punkten kan part förta kontrollen med egna medel eller med bistånd, helt eller delvis, av annan part eller genom lämpliga internationella åtgärder inom FN:s ram och i enlighet med dess stadga. I sjätte punkten, slutligen, förutses att kontrollverksamheten utföres med vederbörlig hänsyn till folkrättsligt erkända rättigheter, inbegripet havets friheter och kuststaternas rätt i vad gäller utforskandet och exploateringen av sina kontinentalsocklar.

Som framgått av den tidigare redogörelsen var kontrollbestämmelsernas utformning en av de mest kontroversiella frågorna under förhandlingarna. I de första sovjetiska och amerikanska förslagen behandlades kontrollfrågan kortfattat. I den sovjetiska texten talades om rätt till kontroll, baserad på ömsesidighet, i den amerikanska nöjde man sig med att hänvisa till parternas oinskränkta observationsrätt på det fria havet. Dessa förslag kritiserades kraftigt av andra stater. Det framhölls, att kontrollföreskrifterna måste vara så utformade att alla staters säkerhet befordrades bl. a. genom exklusiv kontrollrätt och -skyldighet inom egen tolvmilzon. Kontrollen borde utformas så, att även

stater utan egna tekniska resurser kunde kontrollera havsbotten utanför egna kuster med hjälp av ett internationellt organ eller annan fördragspart. Även det första gemensamma amerikansk-sovjetiska avtalsförslaget innehöll emellertid för flertalet övriga medlemmar av nedrustningskommittén oantagbara föreskrifter om kontroll. Det sades däri endast, att erforderlig kontroll fick utföras av varje part antingen med egna medel eller med bistånd av annan part. Ingen hänvisning förekom till möjligheten av internationell kontroll. I debatten i kommittén var det särskilt Sovjetunionen som riktade invändningar mot tanken på en sådan kontroll. Man angav bl. a. som skäl, att internationella institutioner i det förflutna utnyttjats av vissa väststater till andra staters förfång. Man kunde acceptera en hänvisning till möjligheten för part att dra en tvistig kontrollsituation inför säkerhetsrådet, som då finge behandla frågan i enlighet med FN-stadgans regler. Från framför allt de icke-paktanslutna staternas sida bedömdes emellertid fastställandet av principen om internationell kontroll så väsentlig med tanke framför allt på andra framtida rustningsbegränsningsåtgärder, att man fortsatte med att insistera härpå. Canada framlade i nedrustningskommittén en ny version av kontrollartikeln, som fick ett omfattande stöd bl. a. under debatten i generalförsamlingens politiska utskott på hösten 1969. Först i den slutgiltiga versionen den 1 september 1970 uppnåddes emellertid en sådan utformning av kontrollföreskrifterna att de ansågs kunna allmänt godkännas. Bl. a. erkändes principen om internationell kontroll i den form som nyss nämnts, nämligen genom att det i artikelns femte punkt talas om kontroll "genom lämpliga internationella åtgärder inom Förenta Nationernas ram och i enlighet med dess stadga".

Artikel IV innehåller den tidigare nämnda klausulen, enligt vilken ingenting i avtalet får tolkas som stöd åt eller till förfång för någon parts inställning till gällande internationella konventioner eller i förhållande till parts rättigheter eller krav vad gäller havsområden eller delar av havsbotten.

Nödvändigheten av en sådan bestämmelse har hela tiden varit uppenbar på grund av de rådande meningsskiljaktigheterna i flera frågor på den internationella havsrättens område.

I *artikel V* återfinnes det tidigare nämnda stadgandet enligt vilket parterna förbinder sig att fortsätta uppriktigt menade förhandlingar om ytterligare åtgärder på nedrustningsområdet för att hindra en kapprustning på havsbotten. Denna artikels införande i texten går tillbaka på ett initiativ av den svenska delegationen i nedrustningskommittén. Det ursprungliga gemensamma amerikansk-sovjetiska avtalsförslaget innehöll ingen sådan bestämmelse i själva texten, utan endast uttalanden i avtalets inledande avsnitt om att detta utgjorde ett steg mot undantagande av havsbotten från kapprustning samt om parternas beslutsamhet att

fortsätta förhandlingar i syfte att uppnå ytterligare åtgärder i den riktningen. Från bl. a. svensk sida framhölls emellertid, att dessa uttalanden i inledningen inte vore tillräckliga utan att, i parallellitet med ett motsvarande stadgande i 1968 års fördrag om förhindrande av spridning av kärnvapen, en särskild artikel erfordrades, innehållande ett mera bindande åtagande om fortsatta förhandlingar. Ett tilläggsförslag med tidigare angivet innehåll framlades från svensk sida. Detta stöddes av det stora flertalet medlemmar av nedrustningskommittén, liksom av en rad deltagare i debatten i FN:s generalförsamling. Även Sovjetunionen uttalade sig till förmån för förslaget, medan Förenta Staterna motsatte sig detsamma, uppenbarligen på samma grunder som man motsatt sig vidare förbudsregler i avtalsutkastet. Först i den definitiva textversionen accepterades med några smärre ändringar det svenska förslaget.

Stadgandet bör ses i förbindelse med *artikel VII*, enligt vilken en konferens skall hållas mellan fördragsparterna fem år efter ikraftträdandet för att granska hur fördraget fungerar och för att se om de i detta uttalade föresatserna förverkligats. Det nämnes särskilt i artikeln, att alla tillgängliga teknologiska framsteg skall tas i beaktande vid konferensen.

Man torde få räkna med att uppfyllandet av åtagandena i den nyssnämnda artikeln om fortsatta förhandlingar kommer att ägnas särskild uppmärksamhet vid granskningskonferensen. Även stadgandet om denna infördes i texten av stormakterna först efter det att andra parter i förhandlingen, främst icke-paktanslutna stater, krävt detta.

I *artikel VI* anges, att varje fördragspart har rätt att föreslå ändringar i fördraget. Om en majoritet av parterna antager en föreslagen ändring, träder denna i kraft för varje fördragspart som godkänner den. En i den första versionen av texten införd vetorätt för kärnvapenstaterna vad gäller alla ändringsförslag avfördes i senare textversioner efter krav härom från ett antal staters sida.

Enligt *artikel VIII* har varje part under utövande av sin nationella suveränitet rätt att frånträda fördraget, om den finner att extraordinära händelser, sammanhängande med det ämne som avhandlats i detta, äventyrat dess högsta intressen. Parten i fråga skall tre månader i förväg underrätta övriga parter och FN:s säkerhetsråd om frånträdan och därvid lämna en redogörelse för de extraordinära händelser man vill åberopa.

I *artikel IX* klargöres, att fördragets bestämmelser inte påverkar parts förpliktelser enligt internationella avtal om kärnvapenfria zoner. Stadgandet har tillkommit på begäran av latinamerikanska stater, anslutna till fördraget om förbud mot kärnvapen i Latinamerika, det s. k. Tlatelolco-avtalet, enligt vilket kärnvapen helt förbjöds på parternas territorium. Havsbottnavtalets artikel I kan ge intrycket, att kuststat har rätt att placera kärnvapen på havsbotten i den till tolv nautiska mil upp-

gående havsbottenzonen. För att undvika varje möjlighet till oförenlighet mellan de två avtalen har det nyssnämnda stadgandet införts.

Artikel X innehåller bestämmelserna om undertecknande, anslutning, ratificering och ikraftträdande. Såsom varit fallet i tidigare fördrag på nedrustningsområdet är Förenta Staterna, Storbritannien och Sovjetunionen depositariestater. Fördraget träder i kraft då 22 regeringar, däribland depositariestaternas, deponerat sina ratifikationsinstrument.

Artikel XI, slutligen, innehåller bl. a. uppgifter om de språk, på vilka fördraget upprättats.

Föredraganden

Havsbottenavtalets praktiska betydelse som rustningsbegränsningsåtgärd torde få betraktas som ringa. Förbudsreglerna riktar sig endast till kärnvapenstaterna, dvs. Frankrike, Förenta Staterna, Kina, Sovjetunionen och Storbritannien. Av dessa har veterligen endast Förenta Staterna umgåtts med planer på att placera kärnvapen i fasta anordningar på havsbotten. Dessa planer hade emellertid förmodligen redan övergetts då förhandlingarna om det nu aktuella avtalet inleddes. Det militära utnyttjandet av havsbotten har ökat på senare år, men torde hittills ha inskränkts väsentligen till defensiva anläggningar för upptäckt av ubåtar. Vår kännedom om stormakternas planer är dock mycket begränsad, varför man inte kan bortse från att havsbotten även kan komma att utnyttjas för offensiva anläggningar. Fördraget skulle fått en långt större betydelse för framtiden, om förbudet — som många stater under förhandlingarna krävde — gjorts allmänt och således lett till en demilitarisering av havsbotten.

Även i den begränsade form avtalet fått bedömer jag det emellertid vara av värde och vill därför förorda att vårt land ratificerar det. Skälen härför är i korthet följande.

Fördraget kan anses utgöra ett första, om än mycket begränsat, steg av de ledande kärnvapenstaterna för att infria åtagandet i 1968 års icke-spridningsfördrag att fortsätta förhandlingar om ytterligare åtgärder mot kärnvapenkapprustningen. Vidare innehåller havsbottenavtalet i sin tur ett åtagande av parterna att fortsätta förhandlingar om ytterligare åtgärder på nedrustningsområdet för att förhindra en kapprustning på havsbotten. Som framgått av redogörelsen för avtalets innehåll har detta stadgande införts i avtalstexten på svenskt initiativ. En anslutning till avtalet ger oss tillträde till den granskningskonferens, som enligt artikel VII skall hållas fem år efter avtalets ikraftträdande, vilket skulle ge oss fortsatta möjligheter att påverka de frågor avtalet gäller. Det är sålunda väsentligt att Sverige genom att ratificera avtalet ges möjlighet

att aktivt verka för ett mera fullständigt förbud mot att utnyttja havsbotten för militära syften.

Föreliggande fördrag har också viss betydelse för frågan om havsbottens fredliga utnyttjande. Sverige har röstat för den förut nämnda FN-resolutionen från 1967, vilken bl. a. fastslår, att havsbotten endast skall användas för fredliga ändamål. En förutsättning härför är att havsbotten blir fullständigt demilitariserad. Det nu aktuella partiella demilitariseringsfördraget bör ses som ett steg på vägen mot ett framtida fredligt utnyttjande inom en internationell regim.

Vad vår egen situation beträffar innebär inte havsbottenavtalet några nya åtaganden på kärnvapenområdet. Sverige har redan genom sin anslutning 1969 till fördraget om förhindrande av spridning av kärnvapen internationellt förbundit sig att inte anskaffa kärnvapen. Havsbottenavtalet innehåller, som nyss nämnts, i främsta rummet ett åtagande av de ledande kärnvapenstaterna att inte utsträcka kärnvapenkapprustningen till bl. a. den oss omgivande havsbotten. Detta åtagande minskar risken för konflikter i vår omgivning och bidrar därmed till stärkandet av vår nationella säkerhet. Det bör dock samtidigt betonas, att förbudsreglerna inte gäller kuststaterna i den havsbottenzon som sträcker sig ut till tolv nautiska mil från deras baslinjer eller för kuststaternas inre vatten. En kärnvapenmakt har sålunda alltjämt möjlighet att placera kärnvapen på havsbotten inom eget eller en allierad stats territorium. Överbefälhavaren har i sitt yttrande över fördraget betonat dess tämligen ringa räckvidd i svenskt närområde genom att väsentliga delar av Östersjön, Kattegatt och Skagerack därigenom blir undantagna från fördragets tillämpningsområde.

Kontroll av fördragets efterlevnad innebär för svensk del ombesörjande av erforderlig övervakning inom de områden av kontinentalsockeln där vi har suveränitet eller ansvar, dvs. i första hand inom den tolv nautiska mil breda havsbottenzonen längs vår kust, en rättighet att utöva kontroll även bortom våra kontinentalsockelgränser fram till gränsen för våra grannstaters territorialhav eller tilläggszoner, samt en möjlighet att vi kan bli ombedda att biträda annan stat eller FN med dylik kontroll inom vilken del som helst av världshaven. Jag vill i detta sammanhang nämna, att avtalstexten på en punkt inte är helt klar. Medan det i artikel I andra punkten sägs att de i havsbottenzonen gällande förbudsreglerna inte omfattar kuststaten eller havsbotten under dess sjöterritorium, framgår det inte direkt av kontrollbestämmelsernas utformning i artikel III, att kuststaten har exklusiv behörighet att vidtaga kontrollåtgärder i havsbottenzonen utanför dess kuster, om dess territorialhav är mindre brett än tolv nautiska mil. Det kan således sägas existera ett "gap" i kontrollhänseende mellan exempelvis den svenska territorialgränsen och den yttre gränsen för havsbottenzonen. Om kuststaten inte skulle ha ansvar för övervakning och kontroll inom detta

område finns risk för att någon stormakt övertar kontrollen, vilket inte anses stå i överensstämmelse med svensk säkerhetspolitik. Från svensk sida föreslogs under förhandlingarna i nedrustningskommittén ett tillägg till kontrollartikeln av innebörd, att kuststaten skall ha exklusiv kontrollrätt inom havsbottenzonen. Detta förslag accepterades emellertid inte av stormakterna, förmodligen då det betraktades som en inte önskad inskränkning av principen om havets frihet. Den sovjetiske representanten gjorde emellertid ett uttalande i kommittén, enligt vilket avtalets nuvarande lydelse uteslöt kontrollverksamhet av annan part än kuststaten inom havsbottenzonen. Detta uttalande citerades sedermera från svensk sida i kommittén och angavs som skäl för att vi inte ansett oss behöva ta upp frågan igen. Då ingen från dessa uttalanden avvikande mening gjordes gällande under förhandlingarna, torde den svenska uppfattningen om kuststaternas exklusiva kontrollrätt inom havsbottenzonen få sägas ha giltighet och måste under alla förhållanden vara Sveriges hävdade uppfattning i teori och praktik.

I förhållande till nu gällande ordning innebär fördragets ikraftträdande ett klart förbud för fördragsslutande utländsk stat att placera massförstörelsevapen på havsbotten utanför vårt sjöterritorium. Någon skyldighet för Sverige att övervaka att detta förbud iaktas följer inte av fördraget. Även om vi sålunda inte är förpliktade att övervaka havsbotten utanför vår territorialgräns ligger det i vårt eget intresse att för omvärlden visa att vi har vilja och förmåga att göra detta när helst vi anser det lämpligt. Sverige bör också vara berett att bistå andra mindre tekniskt utvecklade stater i enlighet med fördragets artikel III punkt 5 vid sådan kontroll som de kan önska genomförd.

Överbefälhavaren anser att kompletterande resurser torde komma att erfordras för övervakningsverksamheten. Jag anser i samråd med chefen för försvarsdepartementet det för tidigt att taga ställning till denna fråga. Detta bör ske först när vi fått närmare erfarenheter av metodiken för och omfattningen av den övervakningsverksamhet som bör bedrivas.

Det militärpolitiska och militärtekniska underlag, som kan behövas inför granskningskonferensen efter fem år, torde kunna erhållas i samband med försvarets miljöstudiearbete.

Jag vill slutligen framhålla att havsbottenavtalet, trots sin begränsade praktiska betydelse, torde få tillmätas värde i avspänningshänseende. Det ansluter sig därmed till de övriga internationella avtal på nedrustningsområdet, som ingåtts under efterkrigstiden och vilka samtliga får bedömas ha utgjort positiva inslag i en annars mörk bild, präglad av ständigt ökade lager av massförstörelsevapen och en i flertalet länder accelererad rustningsutveckling. Vi har från svensk sida alltid velat bidra till att uppnå denna effekt, dels genom att aktivt deltaga i strävandena på nedrustningsområdet, dels genom att, då resultat uppnåtts, verka för dessas genomförande på det praktiska planet.

Under återopande av vad som sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

godkänna det av Förenta Nationernas generalförsamling den 7 december 1970 rekommenderade fördraget om förbud mot placering av kärnvapen och andra massförstörelsevapen på havsbotten och i dennas underlag.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

*Bilaga***Treaty on the Prohibition of the Emplacement of Nuclear Weapons and Other Weapons of Mass Destruction on the Sea-Bed and the Ocean Floor and in the Subsoil Thereof****Проект Договора о запрещении размещения на дне морей и океанов и в его недрах ядерного оружия и других видов оружия массового уничтожения**

The States Parties to this Treaty,

Recognizing the common interest of mankind in the progress of the exploration and use of the sea-bed and the ocean floor for peaceful purposes,

Considering that the prevention of a nuclear arms race on the sea-bed and the ocean floor serves the interests of maintaining world peace, reduces international tensions, and strengthens friendly relations among States,

Convinced that this Treaty constitutes a step towards the exclusion of the sea-bed, the ocean floor and the subsoil thereof from the arms race,

Convinced that this Treaty constitutes a step towards a treaty on general and complete disarmament under strict and effective international control, and determined to continue negotiations to this end,

Convinced that this Treaty will further the purposes and principles of the Charter of the United Nations, in a manner consistent with the principles of international law and without infringing the freedoms of the high seas,

Have agreed as follows:

Государства-участники настоящего Договора, признавая общую заинтересованность человечества в развитии исследования и использования дна морей и океанов в мирных целях,

считая, что предотвращение распространения гонки ядерных вооружений на дно морей и океанов служит интересам поддержания мира во всем мире, ослабляет международную напряженность и укрепляет дружественные отношения между государствами, убежденные в том, что настоящий Договор является шагом на пути к исключению дна морей и океанов и его недр из сферы гонки вооружений,

убежденные в том, что настоящий Договор является шагом на пути к договору о всеобщем и полном разоружении под строгим и эффективным международным контролем, и исполненные решимости продолжать переговоры с этой целью,

убежденные в том, что настоящий Договор будет содействовать осуществлению целей и принципов Устава Организации Объединенных Наций так, чтобы это соответствовало принципам международного права и не нарушало свободы открытого моря, согласились о нижеследующем:

**Fördrag om förbud mot placering
av kärnvapen och andra massför-
störelsevapen på havsbotten och
i dennas underlag**

De fördragsslutande staterna,

som erkänner mänsklighetens gemensamma intresse av framsteg i utforskandet och användningen av havsbotten för fredliga ändamål,

som beaktar att förhindrandet av kärnvapenkapprustning på havsbotten tjänar intresset att vidmakthålla världsfreden, minskar de internationella spänningarna och stärker de vänskapliga förbindelserna mellan staterna,

som är övertygade om att detta fördrag utgör ett steg mot att undantaga havsbotten och dennas underlag från kapprustningen,

som är övertygade om att detta fördrag utgör ett steg mot ett fördrag om allmän och fullständig avrustning under noggrann och effektiv internationell kontroll, och beslutna att fortsätta förhandlingarna för att uppnå detta mål,

som är övertygade om att detta fördrag kommer att främja syftena och principerna i Förenta Nationernas stadga, på ett sätt som överensstämmer med principerna i folkrätten och utan att kränka havets frihet,

har överenskommit som följer:

Article I

1. The States Parties to this Treaty undertake not to emplant or emplace on the sea-bed and the ocean floor and in the subsoil thereof beyond the outer limit of a sea-bed zone as defined in Article II any nuclear weapons or any other types of weapons of mass destruction as well as structures, launching installations or any other facilities specifically designed for storing, testing or using such weapons.

2. The undertakings of paragraph 1 of this Article shall also apply to the sea-bed zone referred to in the same paragraph, except that within such sea-bed zone, they shall not apply either to the coastal State or to the sea-bed beneath its territorial waters.

3. The States Parties to this Treaty undertake not to assist, encourage or induce any State to carry out activities referred to in paragraph 1 of this Article and not to participate in any other way in such actions.

Article II

For the purpose of this Treaty the outer limit of the sea-bed zone referred to in Article I shall be coterminous with the twelve-mile outer limit of the zone referred to in Part II of the Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone, signed in Geneva on 29 April 1958, and shall be measured in accordance with the provisions of Part I, Section II, of this Con-

Статья I

1. Государства-участники настоящего Договора обязуются не устанавливать и не размещать на дне морей и океанов и в его недрах за внешним пределом зоны морского дна, как она определена в статье II, любое ядерное оружие или какие-либо другие виды оружия массового уничтожения, а также сооружения, пусковые установки и любые другие устройства, специально предназначенные для хранения, испытания или применения такого оружия.

2. Обязательства, предусмотренные в пункте 1 настоящей статьи, действуют также в отношении зоны морского дна, упомянутой в том же пункте, с тем исключением, что в пределах такой зоны морского дна они не распространяются ни на прибрежное государство, ни на морское дно под его территориальными водами.

3. Государства-участники настоящего Договора обязуются не помогать, не поощрять и не побуждать какое-либо государство к осуществлению деятельности, определяемой в пункте 1 настоящей статьи, и не участвовать каким-либо иным способом в такой деятельности.

Статья II

Для целей настоящего Договора внешний предел зоны морского дна, упомянутой в статье I совпадет с двенадцатимильным внешним пределом зоны, определяемой в части II Конвенции о территориальном море и прилежащей зоне, подписанной в Женеве 29 апреля 1958 года, и отсчитывается в соответствии с положе-

Artikel I

1. De fördragsslutande staterna förbinder sig att på havsbotten och i dennas underlag utanför den yttre gränsen för en havsbottenzon, som definieras i artikel II, inte anbringa eller placera några kärnvapen eller några andra slag av massförstörelsevapen, ej heller byggnadsverk, utskjutningsinstallationer eller några andra anordningar särskilt utformade för lagring, utprovning eller användning av sådana vapen.

2. Åtagandena enligt punkt 1 i denna artikel skall även gälla för den havsbottenzon som nämnes i samma punkt, dock att de inom denna zon inte gäller för kuststaten eller för havsbotten under dess sjöterritorium.

3. De fördragsslutande staterna åtager sig att inte bistå, uppmuntra eller förmå någon stat att bedriva verksamhet, som anges i punkt 1 i denna artikel, och att inte på något annat sätt delta i sådana handlingar.

Artikel II

I detta fördrags mening skall den yttre gränsen för den havsbottenzon som nämnes i artikel I vara liktydig med den tolv sjömils yttergräns för den zon som anges i avdelning 2 i konventionen angående territorialhavet och tilläggszonen, undertecknad i Genève den 29 april 1958. Den skall mätas i överensstämmelse med föreskrifterna i avdelning 1, kapitel II, i

vention and in accordance with international law.

Article III

1. In order to promote the objectives of and ensure compliance with the provisions of this Treaty, each State Party to the Treaty shall have the right to verify through observation the activities of other States Parties to the Treaty on the sea-bed and the ocean floor and in the subsoil thereof beyond the zone referred to in Article I, provided that observation does not interfere with such activities.

2. If after such observation reasonable doubts remain concerning the fulfilment of the obligations assumed under the Treaty, the State Party having such doubts and the State Party that is responsible for the activities giving rise to the doubts shall consult with a view to removing the doubts. If the doubts persist, the State Party having such doubts shall notify the other States Parties, and the Parties concerned shall co-operate on such further procedures for verification as may be agreed, including appropriate inspection of objects, structures, installations or other facilities that reasonably may be expected to be of a kind described in Article I. The Parties in the region of the activities, including any coastal State, and any other Party so requesting, shall be entitled to participate in such consultation and co-operation. After completion of the further procedures for verification, an appropriate report shall be circulated to other Parties by the Party that initiated such procedures.

ниями раздела II части I этой Конвенции и международным правом.

Статья III

1. Для содействия осуществлению целей и обеспечения соблюдения положений настоящего Договора каждое государство-участник Договора имеет право проверки путем наблюдения деятельности других государств-участников Договора на дне морей и океанов и в его недрах до пределами зоны, упоминаемой в статье I, при условии, что это наблюдение не будет мешать такой деятельности.

2. Если после такого наблюдения останутся обоснованные сомнения относительно выполнения обязательств, принятых по Договору, государство-участник, имеющее такие сомнения, и государство-участник, несущее ответственность за деятельность, вызывающую эти сомнения, консультируются с целью устранения сомнений. Если сомнения остаются, государство-участник, имеющее такие сомнения, уведомляет другие государства-участников и заинтересованные стороны сотрудничают в отношении таких дальнейших процедур проверки, о которых может быть достигнута договоренность, включая соответствующую инспекцию объектов, сооружений, установок или других устройств, могущих по своему характеру с достаточным основанием быть отнесенными к тем, которые определены в статье I. Государства-участники, находящиеся в районе такой деятельности, включая любое прибрежное государство, и любой другой участник, который этого пожелает, имеют право принимать участие в таких кон-

denna konvention och i enlighet med internationell rätt.

Artikel III

1. För att främja syftet med detta fördrag och för att säkerställa efterlevnaden av dess föreskrifter skall varje fördragsslutande stat ha rätt att genom observation kontrollera andra fördragsslutande staters verksamhet på havsbotten och i dennas underlag utanför den i artikel I angivna zonen, förutsatt att observationen inte stör sådan verksamhet.

2. Om efter en sådan observation grundat tvivel kvarstår rörande uppfyllandet av de enligt fördraget åtagna förpliktelserna, skall den fördragspart, som hyser tvivlet, och den fördragspart, som är ansvarig för den verksamhet vilken orsakat tvivlet, överlägga i syfte att undanröja tvivlet. Om det ändå kvarstår, skall den fördragspart som hyser tvivlet underrätta de övriga fördragsparterna, och de berörda parterna skall samarbeta i fråga om sådana ytterligare kontrollåtgärder, om vilka de kan komma överens, inbegripet vederbörlig inspektion av föremål, byggnadsverk, installationer eller andra anordningar, som rimligen kan förväntas vara av det slag som anges i artikel I. Parterna i verksamhetsområdet, inbegripet varje kuststat, och varje annan part som så önskar, skall ha rätt att delta i överläggningarna och samarbetet. När de ytterligare kontrollåtgärderna har vidtagits, skall vederbörlig rapport tillställas övriga parter av den part som tagit initiativet till sådana åtgärder.

3. If the State responsible for the activities giving rise to the reasonable doubts is not identifiable by observation of the object, structure, installation or other facility, the State Party having such doubts shall notify and make appropriate inquiries of States Parties in the region of the activities and of any other State Party. If it is ascertained through these inquiries that a particular State Party is responsible for the activities, that State Party shall consult and co-operate with other Parties as provided in paragraph 2 of this Article. If the identity of the State responsible for the activities cannot be ascertained through these inquiries, then further verification procedures, including inspection, may be undertaken by the inquiring State Party, which shall invite the participation of the Parties in the region of the activities, including any coastal State, and of any other Party desiring to co-operate.

4. If consultation and co-operation pursuant to paragraphs 2 and 3 of this Article have not removed the doubts concerning the activities and there remains a serious

сультациях и сотрудничестве. После завершения дальнейших процедур проверки участник, проявивший инициативу в отношении таких процедур, рассылает соответствующий доклад другим участникам.

3. Если посредством наблюдения объекта, сооружения, установки или другого устройства невозможно опознать государство, ответственное за деятельность, вызывающую обоснованные сомнения, государство-участник, имеющее такие сомнения, обращается с соответствующими уведомлениями и запросами к государствам-участникам района, где имеет место такая деятельность, а также к любым другим государствам-участникам. Если в результате этих обращений выяснится, что ответственность за такую деятельность несет какое-то определенное государство-участник, это государство-участник консультируется и сотрудничает с другими участниками, как это предусматривается в пункте 2 настоящей статьи. Если с помощью этих обращений нельзя установить, какое государство несет ответственность за такую деятельность, то выясняющее государство-участник может использовать дальнейшие процедуры проверки, включая инспекцию, причем это государство приглашает к участию в них государства-участников данного района, где имеет место такая деятельность, включая любое прибрежное государство, и любого другого участника, желающего сотрудничать.

4. Если консультации и сотрудничество, предусмотренные в пунктах 2 и 3 настоящей статьи, не устранили сомнений относительно дея-

3. Om observation av föremål, byggnadsverk, installationer eller annan anordning inte utvisar vilken stat som är ansvarig för den verksamhet, som givit upphov till grundat tvivel, skall den fördragspart som hyser sådant tvivel underrätta och göra vederbörliga förfrågningar hos fördragsparter i verksamhetsområdet och hos annan fördragspart. Om det fastställs genom dessa förfrågningar att en viss fördragspart är ansvarig för verksamheten, skall denna fördragspart överlägga och samarbeta med andra parter i enlighet med punkt 2 i denna artikel. Om den för verksamheten ansvariga statens identitet inte kan fastställas genom dessa förfrågningar, kan ytterligare kontrollåtgärder, inbegripet inspektion, vidtagas av den fördragspart som framställt förfrågningarna; denna skall inbjuda parterna i verksamhetsområdet att delta, inbegripet varje kuststat, och varje annan part som önskar samarbeta.

4. Om överläggningar och samarbete enligt punkterna 2 och 3 i denna artikel inte har undanröjt tvivlet om verksamheten, och uppfyllandet av fördragets förpliktel-

question concerning fulfilment of the obligations assumed under this Treaty, a State Party may, in accordance with the provisions of the Charter of the United Nations, refer the matter to the Security Council, which may take action in accordance with the Charter.

5. Verification pursuant to this Article may be undertaken by any State Party using its own means, or with the full or partial assistance of any other State Party, or through appropriate international procedures within the framework of the United Nations and in accordance with its Charter.

6. Verification activities pursuant to this Treaty shall not interfere with activities of other States Parties and shall be conducted with due regard for rights recognized under international law including the freedoms of the high seas and the rights of coastal States with respect to the exploration and exploitation of their continental shelves.

Article IV

Nothing in this Treaty shall be interpreted as supporting or prejudicing the position of any State Party with respect to existing international conventions, including the 1958 Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone, or with respect to rights or claims which such State Party may assert, or with respect to recognition or non-recognition of rights or claims asserted by any other State, related to waters off its coasts; including *inter alia* ter-

тельности и остаются серьезные сомнения относительно выполнения обязательств, принятых по настоящему Договору, государство-участник может в соответствии с положениями Устава Организации Объединенных Наций передать вопрос на рассмотрение Совета Безопасности, который может предпринять действия в соответствии с Уставом.

5. Проверка в соответствии с настоящей статьей может проводиться любым государством-участником своими собственными средствами или при полном или частичном содействии любого другого государства-участника, или посредством соответствующих международных процедур в рамках Организации Объединенных Наций и в соответствии с ее Уставом.

6. Деятельность по проверке в соответствии с настоящей Статьей Договором не должна мешать деятельности других государств-участников и должна проводиться с должным учетом прав, признанных в соответствии с международным правом, включая свободу открытого моря, и права прибрежных государств в отношении разведки и разработки их континентальных шельфов.

Статья IV

Никакое положение настоящего Договора не должно истолковываться как подтверждающее или наносящее ущерб позиции любого государства-участника в отношении существующих международных конвенций, в том числе Конвенции о территориальном море и прилежащей зоне 1958 года, или в отношении прав или претензий, о которых такое государство-участник может заявить, или в отношении призн-

ser allvarligt kan sättas i fråga, kan en fördragspart i enlighet med bestämmelserna i Förenta Nationernas stadga hänskjuta frågan till säkerhetsrådet, som kan vidtaga åtgärder i enlighet med stadgan.

5. Kontroll enligt denna artikel kan företagas av varje fördragspart med egna medel, eller med bistånd, helt eller delvis av någon annan fördragspart eller genom lämpliga internationella åtgärder inom Förenta Nationernas ram och i enlighet med dess stadga.

6. Kontrollverksamhet enligt detta fördrag får inte störa andra fördragsslutande staters verksamhet och skall utföras med vederbörlig hänsyn till folkrättsligt erkända rättigheter, inbegripet havets friheter och kuststaternas rätt att utforska och exploatera sina kontinentalsocklar.

Artikel IV

Ingenting i detta fördrag skall tolkas såsom stöd åt eller till förfång för någon fördragsparts inställning till gällande internationella konventioner, inbegripet 1958 års konvention angående territorialhavet och tilläggszonen, eller till rättigheter eller krav som en sådan fördragspart kan hävda, eller till erkännanden eller bestridanden av rättigheter eller krav hävdade av annan stat och vilka avser vattenområden utanför dess kust, inbegripet *bland annat* ter-

ritorial seas and contiguous zones, or to the sea-bed and the ocean floor, including continental shelves.

Article V

The Parties to this Treaty undertake to continue negotiations in good faith concerning further measures in the field of disarmament for the prevention of an arms race on the sea-bed, the ocean floor and the subsoil thereof.

Article VI

Any State Party may propose amendments to this Treaty. Amendments shall enter into force for each State Party accepting the amendments upon their acceptance by a majority of the States Parties to the Treaty and thereafter for each remaining State Party on the date of acceptance by it.

Article VII

Five years after the entry into force of this Treaty, a conference of Parties to the Treaty shall be held in Geneva, Switzerland, in order to review the operation of this Treaty with a view to assuring that the purposes of the preamble and the provisions of the Treaty are being realized. Such review shall take into account any relevant technological developments. The review conference shall determine in accordance with the views of a majority of those Parties attending whether and when an additional review conference shall be convened.

хания или непризнания прав или претензий, заявленных любым другим государством относительно его прибрежных вод, включая, среди прочего, территориальное море и прилегающую зону, или дна морей и океанов, включая континентальный шельф.

Статья V

Участники настоящего Договора обязуются продолжать в духе доброй воли переговоры в отношении дальнейших мер в области разоружения в целях недопущения гонки вооружений на дне морей и океанов и в его недрах.

Статья VI

Любое государство-участник может предлагать поправки к настоящему Договору. Поправки вступают в силу для каждого государства-участника, принимающего эти поправки, после принятия их большинством государств-участников Договора, а впоследствии для каждого оставшегося государства-участника в день принятия им этих поправок.

Статья VII

Через 5 лет после вступления в силу настоящего Договора в Женеве (Швейцария) созывается конференция государств-участников Договора для рассмотрения того, как действует настоящий Договор, чтобы иметь уверенность в том, что цели, изложенные в преамбуле, и положения Договора осуществляются. При таком рассмотрении должны быть приняты во внимание любые технические достижения, имеющие отношение к данному Договору. Такая конференция может в соответствии с мнениями

itorialhav och tilläggszoner, eller havsbotten, inbegripet kontinentalsocklar.

Artikel V

De fördragsslutande staterna förbinder sig att fortsätta uppriktigt menade förhandlingar om ytterligare åtgärder på nedrustningsområdet för att hindra en kapprustning på havsbotten och i dennas underlag.

Artikel VI

Varje fördragspart kan föreslå ändringar i detta fördrag. Ändringar skall för varje fördragspart som godkänner dem träda i kraft, då de har godkänts av ett flertal av de fördragsslutande staterna, och därefter för varje övrig fördragspart, den dag den godkänner dem.

Artikel VII

Fem år efter detta fördrags ikraftträdande skall en konferens hållas mellan fördragsparterna i Genève, Schweiz, för att granska hur fördraget fungerar i avsikt att förvissa sig om att ändamålet med fördragets preambel och dess bestämmelser förverkligas. Denna granskning skall beakta alla tillgängliga teknologiska framsteg. Granskningskonferensen skall i överensstämmelse med den åsikt som flertalet deltagande parter hyser besluta om och när en ytterligare granskningskonferens skall sammankallas.

большинства присутствующих на ней участников решить, должна ли быть созвана дополнительная конференция для рассмотрения вопросов о действии Договора и в какие сроки.

Article VIII

Each State Party to this Treaty shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from this Treaty if it decides that extraordinary events related to the subject matter of this Treaty have jeopardized the supreme interests of its country. It shall give notice of such withdrawal to all other States Parties to the Treaty and to the United Nations Security Council three months in advance. Such notice shall include a statement of the extraordinary events it considers to have jeopardized its supreme interests.

Article IX

The provisions of this Treaty shall in no way affect the obligations assumed by States Parties to the Treaty under international instruments establishing zones free from nuclear weapons.

Article X

1. This Treaty shall be open for signature to all States. Any State which does not sign the Treaty before its entry into force in accordance with paragraph 3 of this Article may accede to it at any time.

2. This Treaty shall be subject to ratification by signatory States.

Статья VIII

Каждое государство-участник настоящего Договора в порядке осуществления своего государственного суверенитета имеет право выйти из Договора, если оно решит, что связанные с содержанием настоящего Договора исключительные обстоятельства поставили под угрозу высшие интересы страны. О таком выходе оно уведомляет за три месяца всех других участников Договора и Совет Безопасности Организации Объединенных Наций. В таком уведомлении должно содержаться заявление об исключительных обстоятельствах, которые оно рассматривает как поставившее под угрозу его высшие интересы.

Статья IX

Положения настоящего Договора ни в коей мере не затрагивают обязательства, взятые на себя государствами-участниками Договора по международным соглашениям, учреждающим зоны, свободные от ядерного оружия.

Статья X

1. Настоящий Договор открыт для подписания его всеми государствами. Любое государство, которое не подписывает Договор до вступления его в силу в соответствии с пунктом 3 данной статьи, может присоединиться к нему в любое время.

2. Настоящий Договор подлежит ратификации государств-

Artikel VIII

Varje fördragsslutande stat skall under utövande av sin nationella suveränitet ha rätt att frånträda fördraget, om den finner att extraordinära händelser, sammanhängande med ämnet för detta fördrag, har äventyrat dess högsta intressen. Den skall underrätta alla andra fördragsslutande stater och Förenta Nationernas säkerhetsråd om sådant frånträdande tre månader i förväg. Sådan underrättelse skall innefatta en redogörelse för de extraordinära händelser som den anser ha äventyrat dess högsta intressen.

Artikel IX

Bestämmelserna i detta fördrag skall inte på något sätt påverka fördragsslutande stats förpliktelser enligt internationella avtal om upprättande av kärnvapenfria zoner.

Artikel X

1. Detta fördrag skall stå öppet för undertecknande för alla stater. Stat som inte undertecknar fördraget före dess ikraftträdande enligt punkt 3 i denna artikel kan när som helst ansluta sig till det.

2. Detta fördrag skall ratificeras av signatärstaterna. Ratifika-

Instruments of ratification and of accession shall be deposited with the Governments of the Union of Soviet Socialist Republics, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the United States of America, which are hereby designated the Depositary Governments.

3. This Treaty shall enter into force after the deposit of instruments of ratification by twenty-two Governments, including the Governments designated as Depositary Governments of this Treaty.

4. For States whose instruments of ratification or accession are deposited after the entry into force of this Treaty it shall enter into force on the date of the deposit of their instruments of ratification or accession.

5. The Depositary Governments shall promptly inform the Governments of all signatory and acceding States of the date of each signature, of the date of deposit of each instrument of ratification or of accession, of the date of the entry into force of this Treaty, and of the receipt of other notices.

6. This Treaty shall be registered by the Depositary Governments pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations.

вами, подписавшими его. Ратификационные грамоты и документы о присоединении сдаются на хранение правительствам Союза Советских Социалистических Республик, Соединенного Королевства Велико-британнии и Северной Ирландии и Соединенных Штатов Америки, которые настоящим назначаются в качестве правительств-депозитариев.

3. Настоящий Договор вступает в силу после сдачи на хранение ратификационных грамот двадцатью двумя правительствами, включая правительства, назначенные в качестве депозитариев настоящего Договора.

4. Для государств, ратификационные грамоты или документы о присоединении которых будут сданы на хранение после вступления в силу настоящего Договора, он вступает в силу в день сдачи на хранение их ратификационных грамот или документов о присоединении.

5. Правительства-депозитарии незамедлительно извещают правительства всех подписавших и присоединившихся к настоящему Договору государств о дате каждого подписания, дате сдачи на хранение каждой ратификационной грамоты или документа о присоединении, дате вступления в силу настоящего Договора, а также о получении ими других уведомлений.

6. Настоящий Договор должен быть зарегистрирован правительствами-депозитариями в соответствии со статьей 102 Устава Организации Объединенных Наций.

tions- och anslutningsinstrument skall deponeras hos De Socialistiska Rådsrepublikernas Unions regering, Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirlands regering och Amerikas Förenta Staters regering, vilka härmed utses till depositarieregeringar.

3. Detta fördrag skall träda i kraft då tjugotvå regeringar, däribland de som utsatts till depositarieregeringar, har deponerat sina ratifikationsinstrument.

4. För stat vilkens ratifikations- eller anslutningsinstrument deponeras efter detta fördrags ikraftträdande skall fördraget träda i kraft den dag då dess ratifikations- eller anslutningsinstrument deponeras.

5. Depositarieregeringarna skall omedelbart underrätta alla stater, som har undertecknat och anslutit sig till fördraget om dagen för varje undertecknande, dagen för deposition av varje ratifikations- eller anslutningsinstrument, dagen för detta fördrags ikraftträdande, samt om dagen för mottagandet av andra meddelanden.

6. Detta fördrag skall registreras av depositarieregeringarna enligt artikel 102 i Förenta Nationernas stadga.

Article XI

This Treaty, the Chinese, English, French, Russian and Spanish texts of which are equally authentic, shall be deposited in the archives of the Depositary Governments. Duly certified copies of this Treaty shall be transmitted by the Depositary Governments to the Governments of the States signatory and acceding thereto.

In witness whereof the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Treaty.

Статья XI

Настоящий Договор, английский, испанский, китайский, русский и французский тексты которого являются равно аутентичными, сдается на хранение в архивы правительств-депозитариев. Должным образом заверенные копии настоящего Договора препровождаются правительствами-депозитариями правительствам государств, подписавших Договор и присоединившихся к нему.

В удостоверение чего нижеподписавшиеся, должным образом на то уполномоченные, подписали настоящий Договор.

Artikel XI

Detta fördrag, vars engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texter skall ha samma vitsord, skall deponeras i depositarieregeringarnas arkiv. Vederbörligen bestyrkta avskrifter av detta fördrag skall av depositarieregeringarna överlämnas till regeringarna i de stater som har undertecknat eller anslutit sig till fördraget.

Till bekräftelse härav har undertecknade, därtill befullmäktigade, underskrivit detta fördrag.

